

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ
НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ:
ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали
VI Всеукраїнської науково-практичної конференції

(Суми, 19 квітня 2019 року)

Суми
2019

4. Крашенникова Н.А. Хрестоматия по истории государства и права зарубежных стран. Москва: Зерцало, 1999. 816 с.

5. Омельчак Т.О. Зарубіжний досвід державного регулювання природних монополій та напрями його використання в Україні. Держава та регіони. Серія Державне управління. 2010. №2.

6. Сапир Ж. Естественные монополии: проблемы определения и контроля. Отрасли и межотраслевые комплексы. 2011. С. 46

СЕРГІЄНКО Б. Б.

студентка ННІП СумДУ

(наук. керівник: к. пол. н., доц. О. В. Стогова)

АБСЕНТЕЇЗМ ЯК ФОРМА ПОЛІТИЧНОЇ УЧАСТІ

Явище абсентеїзму не є новим як на теренах України так і за кордоном, а тому широко досліджується науковцями. Успішність функціонування громадянського суспільства на демократичних засадах передбачає активну участь населення у політичному житті країни. Однак, на сьогодні, спостерігається зворотній процес. За статистичними даними, кількість осіб індиферентних до політики сягає близько половини всього населення України.

Збільшення числа абсентеїстів свідчить про зростання недовіри до інституту демократичних виборів, а також призводить до сумнівів щодо легітимності влади. Крім того, відсутність активної позиції щодо політичного життя країни у численних груп населення знижує ефективність діяльності виборних органів, породжуючи кризові явища у політиці.

Актуальність вивчення проблеми абсентеїзму викликана і тим, що відсутній єдиний підхід до причин виникнення цього явища. Питанням залишається і те, які чинники є головними у формуванні пасивної поведінки виборців. Відсутня єдина думка

щодо того як абсентеїзм пов'язаний із інститутами сім'ї, освіти, формою правління, а також віковим чинником.

Зазначені причини визначають потребу у більш детальному вивченні феномена абсентеїзму як у практичному, так і теоретичному аспекті. Слід відмітити і те, що Україна готується до чергових виборів Президента України.

Численні праці науковців свідчать про інтерес наукової спільноти до даної проблеми. Вперше явище абсентеїзму було розглянуто у 1924 році, Ч.Е. Мерріам і Р.Ф. Госселл провели інтерв'ювання американських виборців із метою визначення основних причин відмови від участі у виборах. В Україні окремі аспекти абсентеїзму розглядали Р. М. Коваль[2], В. Л. Логвин[3], Ю. Р. Шведа[5].

Метою даної теми є вивчення та аналіз абсентеїзму та його видів в теоретичному аспекті, а також дослідження основних причин виникнення цього явища, поширеності серед різних вікових категорій населення.

Для досягнення цієї мети були поставлені наступні завдання:

- дослідити загальнотеоретичні аспекти поняття абсентеїзму;
- визначити та охарактеризувати основні причини відмови населення від активної участі у політичному житті країни;
- на практиці проаналізувати рівень поширеності абсентеїзму серед різни вікових категорій;
- сформулювати науково обґрунтовані пропозиції щодо зниження абсентеїзму серед населення.

Вибори – це невід'ємний атрибут будь-якого демократичного суспільства, за допомогою якого відбувається формування та легітимізація виборних державних органів. Тобто, фактично, здійснюється реалізація права громадян на керування державою, шляхом надання повноважень представникам влади.

Для багатьох громадян вибори стають єдиною можливою формою їх активної участі у політичному житті і вони сприяють виробленню у виборців відчуття, що кожен конкретний виборець

причетний до прийняття рішень відносно того, хто буде представляти його інтереси у парламенті [5, с. 25].

Однак, будь-які вибори невід’ємно супроводжуються пасивною поведінкою громадян. Термін «абсентеїзм» походить від латинського «absent», «absentis» та означає «відсутній». Саме ж поняття трактується як ухилення виборців від участі у голосуванні на виборах до представницьких органів державної влади, президента та референдумах [2].

Загалом, науковці виділяють чотири типи абсентеїзму: політичний та аполітичний, економічний та соціальний.

Політичний абсентеїзм передбачає протест щодо існуючих політичних програм кандидатів та їх невідповідності політичним поглядам виборця.

При економічному та соціальному абсентеїзмі виборець висловлює протест стосовно складної економічної чи соціальної ситуації, що склалася у суспільстві (безробіття, недостатня соціальна захищеність, погана екологія тощо), він не вірить у бажання та здатність всіх кандидатів боротися з цими негативними явищами.

Аполітичний абсентеїзм не пов’язаний з політичною демонстрацією, він полягає у байдужому ставленні, відсутності будь-якого інтересу виборця до виборів та політики в цілому [5, с. 82].

Як вже зазначалось, останнім часом, спостерігається тенденція зростання політичної апатії виборців. Як доказ цьому, можна проаналізувати статистику попередніх президентських виборів. Так, на вибори Президента України 1994 р. в 2-ому турі не з’явилося 28,6 % виборців; у 1999 р. в 2-ому турі не з’явилося 25,1 % виборців; 2004 р. в 2-ому турі не прийняли участь 22,9 % виборців; а 2010 р. в 2-ому турі не прийняли участь у голосуванні вже 30,85 % виборців [1]; 2014 р. не з’явилося вже 39,71 % виборців [4].

З метою визначення відсоткового рівня абсентеїзму в умовах сьогодення, нами проведено інтернет-опитування. Респондентами обрано 93 особи, які володіють активним виборчим правом, віком від 18 до 35 років. Так, на питання: «Чи плануєте ви взяти участь у голосуванні на чергових виборах Президента України?» негативну відповідь надали 42 особи, що становить близько 45% від загальної кількості опитаних. У свою чергу, це фактично на 6,39% більше ніж на минулих виборах Президента України. Таким чином, починаючи з 2004 р. кількість осіб, які відмовляються голосувати, збільшується приблизно на 7-9% на кожних виборах. Дана статистика є невтішною, оскільки свідчить про втрату інтересу населення до політичного життя країни.

Досить цікавим фактом залишається те, що з 51 особи, які надали позитивну відповідь щодо участі у виборах президента 31 березня 2019 р., 42 особи – голосуватимуть вперше, що пов'язано із досягненням ними вікового цензу. Натомість 22 особи (56% від загальної кількості осіб, які надали негативну відповідь), які не виявили бажання брати участь у голосуванні на чергових виборах Президента України, - це особи віком від 23 років.

Основна причина, якою обґрунтовано неучасть у виборах, на думку респондентів (53%) – формальність виборчого процесу та відповідно фальсифікованість результатів голосування. Значний відсоток опитаних вважає, що жоден кандидат не зможе сприяти позитивним економічним та соціальним змінам (27%). Це, в свою чергу, дає можливість зробити висновок про те, що в країні спостерігається падіння довіри до державної влади, незадоволеність системою державного управління, а також знецінення інститутів демократії.

На нашу думку, зниження рівня абсентеїзму в Україні передбачає ряд комплексних заходів.

По-перше, аналіз періодичної літератури, наукових джерел, а також проведене опитування свідчать про те, що значна кількість виборців не підтримує жодного кандидата. Однак виборчий

бюлетень на виборах президента 2014 року не передбачав варіант відповіді «не підтримую жодного кандидата». Як результат, ми спостерігаємо:

- відсутність волевиявлення таких виборців, оскільки голосування не відображає реальної волі громадянина. Це в свою чергу, формує в особи думку про формальність виборчого процесу;
- зіпсовані бюлетені;
- ухилення виборців від участі у голосуванні.

Ми вважаємо, що даний варіант відповіді має бути передбачений виборчим бюлетенем для того, щоб кожен міг проголосувати за підтримуваного кандидата, або ж не підтримати жодного кандидата взагалі, не породжуючи своїми діями явище абсентеїзму.

По-друге, в Україні відсутній механізм примусу у виборчому процесі. Деякі країни використовують обов'язковий вотум, який передбачає застосування юридичної відповідальності за ухилення від участі у голосуванні. Так, неучасть у виборах в Італії призводить до моральних санкцій, у Мексиці – до штрафу або позбавлення волі, у Греції та Австрії – до тюремного ув'язнення на строк від місяця до одного року [3]. З одного боку, така політика фактично повністю вирішує проблему абсентеїзму, однак з іншого боку, таку участь не можна розцінювати як факт свідомого вибору громадян.

По-третє, вирішення даної проблеми першочергово передбачає усунення основних причин її появи. На нашу думку, з боку держави на законодавчому рівні повинні бути більш жорсткі санкції за будь-які дії спрямовані на фальсифікування результатів виборчого процесу, а також посилення контролю за діяльністю суб'єктів виборчого процесу. Такий напрямок діяльності держави, в першу чергу, підвищить значимість демократичних інститутів в очах суспільства.

По-четверте, ми вважаємо за необхідне залучення різних категорій населення до політичного життя країни. Зокрема, в

аспекті поглибленого вивчення основ активного виборчого права, проведення ігрових виборів для школярів, формування непартійних громадських організацій з метою додаткового контролю виборчого процесу.

У сучасній Україні для значної частини громадян інститут виборів є дискредитованим. Серед основних причин - низький рівень політичної свідомості суспільства та недовіра до політичних інститутів в цілому. На нашу думку, ця проблема передбачає два напрямки її вирішення:

- 1) вдосконалення виборчого законодавства України, посилення відповідальності за порушення виборчих процедур;
- 2) проведення активної роз'яснювальної роботи серед громадян з метою підвищення рівня політичної культури та формування активної громадянської позиції.

1. Вибори-2010: аналіз явки у другому турі [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://polityka.in.ua/info/353.htm> – Назва з титулу екрана.

2. Коваль Р. М. Абсентеїзм в Україні: особливості та динаміка [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://eprints.oa.edu.ua/856/1/4_10_4.pdf.

3. Логвина В. Л. Політологія : навчальний посібник [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://bookre.org/reader?file=1358011>.

4. Остаточна явка на виборах Президента України склала 60,29% [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://nikorupciji.org/2014/05/26/ostatochna-yavka-na-vyborah-prezydenta-ukrajiny-sklala-6029>. – Назва з титулу екрана.

5. Шведа Ю. Р. Вибори та виборчі системи. Європейські стандарти та досвід для утвердження демократії в Україні / Ю. Р. Шведа. – Львів, 2010. – 462 с.